

ПРОГРАМА

із сучасної української літературної мови,
яка виносить на вступний іспит до аспірантури
для здобуття ступеня доктора філософії
зі спец. 035 Філологія (Українська мова)
в 2020 – 2021 навчальному році

1. Загальні питання. Історія української мови. Діалектологія.

1. Походження української живорозмовної мови.
2. Місце української мови серед інших слов'янських мов.
3. Історія української літературної мови як державної.
4. Періодизація історії української літературної мови.
5. Роль Т.Г.Шевченка в історії української літературної мови.
6. Роль І.Котляревського в історії української літературної мови.
7. Унормування українського правопису (XIX – поч. XXI ст.).
8. Умови функціонування української мови у XIX – на початку XX століття.
9. Варіанти української літературної мови в процесі її історичного розвитку.
10. Зміни в українській літературній мові XX – XXI ст. (загальна характеристика).
11. Літературна мова й діалекти. Питання про діалектну основу української літературної мови.
12. Характеристика південно-східного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.
13. Характеристика північного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.
14. Характеристика південно-західного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.

2. Лексикологія. Лексикографія. Фразеологія.

15. Слово як мовна одиниця. Слово як об'єкт лексикології та семасіології. Дві сторони в слові: зовнішня та внутрішня. До питання про мовний знак. Поняття лексеми.
16. Багатозначність слів у сучасній українській літературній мові.
17. Омоніми, синоніми, антоніми та пароніми в сучасній українській літературній мові: їх склад, різновиди та стилістичне використання.
18. Склад української лексики з погляду її походження.
19. Лексика загальнонародна і обмеженого використання.
20. Лексика сучасної української мови з погляду її активного і пасивного складу.
21. Стилiстичні шари лексики сучасної української літературної мови.
22. Шляхи та засоби поповнення лексики української літературної мови.
23. «Словарь української мови» за редакцією Б.Грінченка.
24. Українська лексикографія XX–XXI століття.
25. Перекладні словники (шеститомний “Українсько-російський словник” (1953 – 1963 рр.), “Російсько-український словник” (1968 р.) та ін.).
26. Тлумачні словники (“Словник української мови” в 11-ти томах та ін.).
27. Фразема як мовна одиниця, її ознаки. Типи фразем. Використання фразем у різних стилях української літературної мови. Джерела фраземіки української літературної мови. Найважливіші словники і збірки української фраземіки.

3. Фонетика. Фонологія.

28. Голосні і приголосні фонемі сучасної української мови та їх класифікація.
29. Чергування голосних фонем у процесі словотворення та при відмінюванні.
30. Чергування /o/ та /e/ з /i/ в українській мові (з історичними коментарями).
31. Чергування /o/ та /e/ з нулем звука як наслідок занепаду редукованих /ь/, /ъ/.

31. Чергування /o/ та /e/ з нулем звуку як наслідок занепаду редукованих /ь/, /ъ/.
32. Чергування /e/ з /o/ після шиплячих та після [й] (з історичними коментарями).
33. Звуки /и/ та /і/ (в історичному висвітленні).
34. Чергування приголосних фонем у сучасній українській літературній мові.
35. Подовження приголосних як наслідок фонетичних змін і збігу приголосних при словотворенні. Приставні приголосні звуки в сучасній українській мові, історія їх виникнення.
36. Явища асиміляції і дисиміляції в сучасній українській літературній мові.
37. Спрощення груп приголосних у сучасній українській літературній мові (з історичними коментарями).
38. Звукосполучення ри, ли (з історичними коментарями).
39. Орфоепія. Орфоепічна норма. Основні правила літературної вимови голосних і приголосних звуків.
40. Інтонація та її складові елементи (фразовий наголос, паузи, ритміка, мелодика, тембр, темп).
41. Словесний наголос у сучасній українській літературній мові, його характер і функції. Складні випадки наголошування слів.
42. Правопис слів іншомовного походження.

4. Морфологія. Морфеміка. Словотвір.

43. Питання про частини мови та принципи їх класифікації у мовознавчій літературі.
44. Дискусійні питання класифікації іменних частин мови в українській лінгвістиці.
45. Лексичне і граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень слова в сучасній українській літературній мові.
46. Становлення сучасних відмін іменників (з історичними коментарями).
47. Поділ іменників на відміни. Відмінювання іменників I відміни (з історичними коментарями). Правопис відмінкових закінчень.
48. Відмінювання іменників II відміни (з історичними коментарями). Правопис відмінкових закінчень.
49. Відмінювання іменників III відміни (з історичними коментарями).
50. Відмінювання іменників IV відміни (з історичними коментарями).
51. Прикметник. Лексичне значення прикметника, його морфологічні ознаки та синтаксична роль.
52. Прикметники якісні та відносні (власне відносні, присвійні, т.зв. порядкові й займенникові). Ступені порівняння прикметників та способи їх утворення. Засоби вираження суб'єктивної оцінки якості.
53. Займенник. Розряди займенників за значенням та відношенням до іменників, прикметників, числівників.
54. Відмінювання і правопис займенників різних розрядів.
55. Числівник. Поділ числівників за значенням та будовою (з історичними коментарями). Відмінювання та правопис числівників.
56. Основи дієслів та їхні словотвірні можливості. Дієвідмінювання.
57. Категорія способу. Значення і вживання дійсного, умовного та наказового способів дієслів. Утворення форм умовного та наказового способів.
58. Граматична категорія стану. Перехідні та неперехідні дієслова. Зворотні дієслова. Категорія виду дієслів. Способи творення видових пар.
59. Категорія часу. Значення та вживання дієслівних форм теперішнього, минулого, давноминулого і майбутнього часів в українській мові.
60. Форми дієслова, їхні словотвірні та синтаксичні особливості. Класи дієслів.
61. Категорія особи і числа дієслів, їх значення, способи вираження. Безособові дієслова.
62. Дієприкметник, його значення та синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники, їх творення та правопис.
63. Дієприслівник, його значення та синтаксична роль. Творення і правопис дієприслівників.
64. Прислівник. Розряди прислівників за значенням. Правопис прислівників.
65. Структура прислівникових основ. Способи творення прислівників у сучасній українській літературній мові.
66. Прийменник. Творення і вживання прийменників, їх правопис.
67. Сполучник. Поділ сполучників за походженням і будовою.

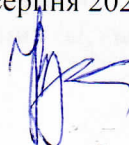
68. Частки як частина мови. Групи часток за значенням. Словотворчі й формотворчі частки, їх правопис. Функції часток.
69. Вигуки як частина мови. Семантичні групи вигуків. Розряди вигуків за їх складом і утворенням. Звуконаслідувальні слова, їх функції і вживання.
70. Перехідні явища в системі частин мови (субстантивізація, прономіналізація, адвербіалізація і т. ін.).
71. Основні поняття словотвору: словотвірна база, мотивуюча основа, словотвірний формант. Словотвірний тип. Словотвірний ланцюжок і гніздо. Ступеневий характер словотворення.
72. Морфологічні особливості словотворення. Явища морфемного шва: чергування фонем, інтерфіксація, усічення твірної основи і т. ін.
73. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.

5. Синтаксис.

74. Словосполучення як синтаксична одиниця. Змістові та структурні ознаки словосполучення. Типи словосполучень.
75. Типи речень у сучасній українській мові (за метою висловлювання, інтонацією, модальністю та будовою).
76. Повні й неповні речення. Типи неповних речень.
77. Односкладні речення. Типи односкладних речень.
78. Підмет, його типи та способи їх вираження.
79. Присудок, його типи та способи їх вираження.
80. Додаток, його різновиди та способи їх вираження.
81. Означення, його різновиди та способи їх вираження.
82. Обставини. Типи обставин за значенням, способи їх вираження.
83. Однорідні члени речення. Розділові знаки при них.
84. Відокремлені члени речення в сучасній українській літературній мові. Умови відокремлення.
85. Вставні та вставлені слова, словосполучення і речення.
86. Порядок слів у реченні, його синтаксичні, семантичні та стилістичні функції.
87. Класифікація складних речень.
88. Складносурядні речення (синтаксичні відношення між їх компонентами). Розділові знаки в складносурядних реченнях.
89. Складнопідрядні речення (синтаксичні відношення між їх компонентами). Типи підрядних речень. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях.
90. Складнопідрядні речення із кількома підрядними.
91. Безсполучникові складні речення. Види безсполучникових складних речень, розділові знаки в них.
92. Пряма і непряма мова. Невласне пряма мова.

Структура білета вступного іспиту

1. Теоретичне питання (25 балів).
2. Теоретичне питання (25 балів).
3. Синтаксико-морфологічний аналіз речення (30 балів).
4. Тести:
  - 1) фонетичний аналіз слова... (4 бали);
  - 2) лексичний аналіз підкресленого слова у реченні... (4 бали);
  - 3) пояснити написання слова ..., або вживання пунктуаційного знака в реченні... (4 бали);
  - 4) морфемний аналіз слова... (4 бали);
  - 5) словотвірний аналіз слова... (4 бали).

Схвалено на засіданні кафедри української мови УжНУ,
протокол № 1, від 31 серпня 2020 р.
Завідувач кафедри проф. Венжинович Н.Ф.